Слободанка С. Пртија[1]
Универезитет у Бањој Луци
Филозофски факултет

УДК 811.163.41`373.45
https://doi.org/10.46630/ish.12.2026.23

ЛАТИНИЗМИ У ЈЕЗИКУ ШТАМПЕ НЕКАД И САД

Латинизми представљају једну од најзначајнијих група позајмљеница у српском језику. Многе ријечи латинског поријекла често нису ушле у српски језик директно, већ посредно, преко других језика, а најчешће су то били романски језици те њемачки и енглески језик. Циљ нашег истраживања јесте да на основу изабраног узорка истражимо употребу латинизама у језику штампе на простору Босне и Херцеговине прије 40 година и сада. Као узорак узећемо бањалучке дневне новине *Глас* из септембра 1985. и исте дневне новине из септембра 2025, преименоване 2003. у *Глас Српске*. Упоређујући број латинизама у дневној штампи на одабраним узорцима, истражићемо у колико су се мјери латинизми употребљавали раније, а колико се користе данас, и у којим су областима (друштво, политика, економија, култура и спорт) заступљенији. Исто тако, оцијенићемо да ли је промјеном друштвених околности и с развојем технологија дошло и до употребе већег броја латинизама у језику штампе, с обзиром на то да терминологија у домену технологија, политике или економије у великој мјери потиче из енглеског језика, који садржи висок проценат ријечи латинског поријекла.

Кључне ријечи: латинизми, језик штампе, *Глас*, *Глас Српске*.

Увод

Многи су разлози промјене лексике једног језика. До ње је често долазило усљед миграција и директног додира једног језика с другим. Стога је било природно да језици у контакту преузимају једни од других ријечи и значења.[2] Стране ријечи улазе у други језик у великој мјери због недостатка одговарајућих лексема из одређене области, јер језик прималац у свом корпусу нема термин који би означио нове појаве и ствари с којима је дошао у додир. Ово усвајање нових ријечи у знатној мјери богати и развија и језик и његовог говорника. Наиме, „стварањем нових речи најчешће се именују нови појмови, па увећавањем броја речи у свом лексичком фонду, човек увећава и број нових појмова у свом мишљењу" (Драгићевић, 2018: 194).

[1] slobodanka.prtija@ff.unibl.org

[2] Поред прилагођавања на фонолошком и морфолошком нивоу, страна ријеч пролази и семантичку адаптацију и у том процесу може мијењати своје значење. Ријеч ће вјероватно модификовати значење ако је прошла пут кроз језик посредник или кроз више њих (Филиповић, 1986: 154.)

Путеви настајања лексике српског језика, и временски и просторно, били су различити. На овом мјесту кратко ћемо се осврнути на то које све групе ријечи, преузете из страних језика, постоје у корпусу српског језика. Како наводи Љиљана Црепајац (1991: 187), лексика из другог језика може се преузимати алоглотским или идиоглотским средствима. Видови преузимања алоглотским средствима јесу *позајмљенице*, ријечи преузете из страних језика, које су се фонетски и морфолошки прилагодиле и постале дио српског језика. Већина ових позајмљеница припада лексичкој сфери свакодневног живота и углавном је преузимана током ранијих периода развоја језика. У ову групу спадају и *туђице*, ријечи које су, за разлику од позајмљеница, у већој или мањој мјери, сачувале фонетски облик оригинала, прилагођавајући се у морфолошком погледу језику примаоцу. Поред позајмљеница и туђица, лексика страног језика могла се преузимати и идиоглотским средствима. Најважнији видови овог преузимања јесу *преведенице* и *семантичке позајмљенице*. Преведенице представљају, мање или више, успјешне преводе страних ријечи, које су више у духу језика на који се преводе.[3] Многе од ових ријечи, настајале вијековима као преводи с грчког и латинског, постале су неодвојиви дио српског језика (Црепајац 1991: 188). Позајмљенице које, поред основног значења у једном језику, добијају ново, најчешће специфично значење у другом језику, задржавајући притом, у највећем броју случајева, и своје основно значење, Црепајац (1978: 75–76) назива семантичким позајмљеницама. Ријечи са таквим позајмљеним значењем бројне су и у српском[4] и у европским језицима. Иако су путеви њиховог настајања били различити и у времену и у простору, оне су створиле заједничку европску културну лексику и заједничке научне и стручне терминологије. Наиме, „пошто је у развоју европске вербалне културе, у поређењу с другим језицима, постојао доминантан утицај старогрчког, латинског и новолатинског језика, то је сасвим разумљиво што су у савременим европским језицима најбројнији интернационализми који се етимолошки везују за поменуте класичне језике и наведени неокласични језик” (Миновић, 1983: 21).

Ријечи латинског поријекла

Латински језик, као, уосталом, и грчки, био је многим језицима главни извор за позајмљивање ријечи и термина.[5] Латински је био специфичан и по томе што је у великој мјери преводио грчке ријечи, па су ове преведенице

[3] Преведенице с латинског језика јесу: *падеж* (casus), *приједлог* (praepositio), *рукопис* (manuscriptum) итд.

[4] Семантичке позајмљенице из латинског језика јесу, нпр.: *акт*, *аукција*, *колоквијум*, *кредит*, *промовисати* итд.

[5] Употреба латинизама, заједно с грецизмима, раширена је у свим европским језицима, па се они наводе и под именом интернационализми.

касније преузимали и други европски језици. Стога се дешавало да многе ријечи и термини латинског поријекла често нису ушли у српски језик директно из латинског, већ преко неког језика посредника. Најчешћи посредници при уласку латинских ријечи у српски језик били су романски језици те њемачки и енглески језик. Према томе, многи латинизми улазе у ширу употребу тек с промијењеним или проширеним значењем стеченим у овим модерним језицима (Клајн: 1996: 44).[6]

Један од разлога зашто су ријечи латинског поријекла, које су долазиле у контакт са српским, било непосредно или посредно преко других језика, без тешкоћа улазиле и прилагођавале се српском језичком систему јесте то што латински има фонолошку структуру сличну српском – музикалан је и мелодичан јер у њему већи значај имају самогласници него сугласници. Стога су се латинске ријечи брзо уклапале у српски језик и лако задржавале у свакодневном говору.

Све до половине 19. вијека латински је, као службени језик, био присутан на европском тлу и на нашим просторима и у великој мјери је директно утицао на националне језике (Дабић, 1979: 17). Иако данас латински језик, заједно с грчким, припада класичним језицима и њиме се нико не служи у свакодневној комуникацији, он ипак у другачијем облику остаје активан, тиме што утиче на друге језике, попуњава њихове лексичке празнине, мијења их и убацује се у њихов језички систем.[7] Иван Клајн (1996: 42), који је истраживао лексеме у периоду од 1945. до 1995. године, тврди да је српски језик послије Другог свјетског рата остао широко отворен према лексичким утицајима са стране. Док турцизми нису били више актуелни, а германизми се дјелимично повлаче пред домаћим изразима, „интернационализми грчког и латинског порекла претежно у области науке, технике, политике и културе, сада као и раније чине једну од најважнијих струја позајмљеница у српском језику" (Клајн, 1996: 43).

Поред изворних латинских ријечи, које понекад остају у истом или сличном облику, данас све више у језик улазе и нове ријечи – неологизми или изведенице створене на латинским основама (нпр. *реинвестирати*, *укалкулисати* итд.). Како Рајна Драгићевић (2018: 237) напомиње, „нове речи (неологизми) и нова значења постојећих речи дају посебно обележје лексичком фонду. Из деценије у деценију број нових речи, како у српском,

[6] Нпр. *асоцијација* (раније само психолошки термин, сада и у изворном значењу 'удружење', према енгл. и фр.), *консензус* (почев од седамдесетих година чест термин и у домаћој и у међународној политици), *кредибилитет* (са енгл. значењем 'убедљивост, углед, ауторитативност') итд. У неким случајевима српска употреба одступа од латинске и међународне: ријеч *позиција* у годинама послије 1990. добија значење (непознато у другим језицима) 'странка на власти', тј. употребљава се као антоним од *опозиција* (Клајн: 1996: 44).

[7] Како Богдан Дабић (1979: 17) 70-их година напомиње, латински језик у то вријеме остаје присутан и даље – у култури и књижевности. Наиме, постаје главни извор европеизама у нашем научном и књижевном језику, углавном код образованог слоја друштва.

тако и у већини других језика, све се више увећава. Ова појава у вези је са развојем науке и технике, али и са глобализацијом."

У временима када долази до убрзаног развоја технологија и ширења масовних медија мијењају се и начини позајмљивања ријечи из једног у други језик. Притом, постојала је све већа потреба да се што брже и лакше именују нови појмови, идеје и ствари. Како Рудолф Филиповић (1986: 50) још 80-их година прошлог вијека примјећује, посредник при преузимању нових ријечи може бити неки језик, али све чешће ту улогу имају масовни медији, који бивају много ефикаснији посредници од једног језика.

Медији као посредници

Као што смо горе напоменули, додир двају језика у контакту може бити остварен директно или преко посредника. Будући да је посљедњих деценија енглески језик постао lingua franca и да се њиме одржава међународна комуникација на многим пољима, за посљедицу имамо то да су многе ријечи латинског поријекла ушле у друге језике, па и у српски, преко енглеског језика, који у великом проценту садржи ријечи из латинског или ријечи формиране од елемената који потичу из латинског и грчког језика (Деркин, 2014: 6; 25).

Будући да технолошки и научни развој тече све брже, било је неопходно именовати нове појмове и ствари новим ријечима. Показало се да је позајмљивање из другог језика било најбржи пут да се они именују, јер је за стварање домаћих ријечи, тј. преведеница, и за њихово прихватање у широј јавности требало више времена. У овом позајмљивању нових термина нарочито долази до изражаја енглески језик и утицај медија, који су најзаслужнији за брзо ширење ових ријечи и њихово продирање у све области писане и говорне комуникације (Панић Кавгић, 2006: 19; 21).

Глобализација и брз проток информација знатно су утицали и на језички контакт, што је најуочљивије у случају енглеског језика, који је постао највећи језик давалац, између осталог захваљујући и развоју медија (Томовић, 2024: 19). Наиме, дошло је до одређених процеса уједначавања у савременом животу у околностима интернационалних токова: на плану науке, технике, културе, спорта и сл. Миливоје Миновић (1983: 21) закључује да су те околности, уз околност постојања грчког и латинског језика као извора, омогућавале бржу интернационализацију појединих језичких средстава. То је, свакако, преко енглеског језика и масовних медија, утицало и на српски језик и његову лексику.[8] Према томе, најбржи начин интернационализације

[8] Иван Клајн (1996: 44–45) примјећује да англицизми, као свуда у свијету, послије 1945. године пристижу све бржим темпом те да из енглеског долазе многи привидни латинизми: *контактирати*, *лимитирати*, *опција*, прилог и узвик *супер*, *фрустрирати* итд.

лексичког фонда, а тиме и уласка латинизама у српски језик данас, јесте управо преко масовних медија, као што су интернет, телевизија, радио и штампане новине.

Латинизми у штампаним новинама

У наредним редовима настојаћемо на узорку одабраних дневних новина утврдити који су латинизми били присутни у језику штампе прије 40 година и сада, 2025. године, и у којем су се обиму они употребљавали. У раду је анализирана грађа дневних новина *Глас*, односно *Глас Српске*.[9] Као узорке компаративне анализе употребе латинизама у језику дневне штампе прије 40 година и сада изабрали смо дневне новине *Глас* од 9, 10. и 13. септембра 1985. године, те *Глас Српске* од 9, 10. и 13/14. септембра 2025. године. У сваком броју дневних новина обрадили смо садржај из различитих области, као што су: политика, економија, култура, спорт и друштво.[10]

Уочили смо да су у готово свим рубрикама присутни латинизми, али се они у неким областима употребљавају више него у другим. Усљед бројности латинизама у изабраним бројевима новина, због ограничености простора, неће бити могуће навести појединачно све латинизме, али ћемо пратити учесталост одређених облика и појаву нових ријечи у данашњем времену.

Као илустративне примјере издвојићемо оне реченице у којима се налази већи број латинизама и гдје се види контекст у којем су они употријебљени.

Глас, 1985.

Примјер 1. (економија)

„Не*квалификована* радна снага,... те слаба радна и технолошка *дисциплина* нису обећавали успјех. *Реализација* плана остваривана је са 40 одсто,... Уз

[9] Први број *Гласа* изашао је као орган НОП-а за Босанску Крајину у Жупици крај Дрвара, 31. јула 1943. године. Од септембра 1953. излази као орган ССРН под називом *Бањалучке новине*, а од новембра 1955. под називом *Крајишке новине*. Поново под називом *Глас* излази од 13. маја 1963. године, а од 8. фебруара 1983. излази као дневне новине. Од 15. септембра 1992. године, одлуком Народне скупштине РС, излази под именом *Глас српски*, а 5. маја 2003. преименован је у *Глас Српске*.

[10] Према садржају одређених рубрика у дневним новинама издвојили смо горенаведене области. У дневним новинама из 1985. године странице су подијељене на сљедеће рубрике: актуелности, Босанска Крајина, земља, свијет, хроника, култура, фељтон, спорт, огласи, кроз Бањалуку и панорама. У дневним новинама *Глас Српске* из 2025. године означене су сљедеће рубрике: вијести дана, бизнис, хроника, регион, Србија, свијет, Бањалука, култура, арт бокс, огласи, мозаик и спорт.

помоћ друштвено-политичких *организација* кренули смо у *акцију*, заоштрили радну *дисциплину* и почели борбу за *квалитет* и већу *продуктивност*, каже Бранко Ђеропојац, *директор* Фабрике *конфекције*" (*Глас*, 9. 9. 1985, стр. 4).

У овом примјеру, као и у наредним, налазимо низ именица са завршетком на *-ција* (лат. *-tio*), које су задржале уобичајену творбу са суфиксом *-ија*, иако су многе од њих ушле у српски преко енглеског облика на *-tion*;[11]

Примјер 2. (политика)

Наслов текста: „*Акценти* из завршног *документа министарске конференције* несврстаних." Латинизми у тексту: *актуелан*, *акциони*, *афирмисати*, *верзија*, *дефинисан*, *документ*, *иницијатива*, *кандидатура*, *консензус*, *конструктивност*, *пасус декларације*, *редакција*, *секретар* итд. (*Глас*, 9. 9. 1985, стр. 6);

Примјер 3. (друштво)

„На свечаности, којој су присуствовали представници друштвено-политичких *организација*[12] општине, *Факултетско-медицинског центра* Бањалука, Сарајевске *армијске* области, говорио је пуковник *примаријус др* Драган Зец, управник Гарнизонске *амбуланте*. Он је, између осталог, истакао да *реконструисани* и *адаптирани објекат* сада располаже *комплетном примарном медицинском*, стоматолошком и дијагностичко-*специјалистичком* здравственом заштитом" (*Глас*, 9. 9. 1985, стр. 14);

Примјер 4. (друштво)

Најмање 17 лица – 16 полицајаца и један *цивил*, повријеђено је у *атентату* који се јутрос догодио у Мадриду на Тргу *Аргентина*... Послије *експлозије* дошло је до пуцњаве између полицајаца и *терориста* (*Глас*, 10. 9. 1985, стр. 8);

Примјер 5. (економија)

„И посљедње анализе о *инвестицијама* и изворима финансирања могу добро показати да се на овом терену *лоцирају објекти* мањег *капацитета*, који неће најс*игурније* обезбјеђивати већу *акумулативну* и *репродуктивну* способност привреде и укупан *квалитетнији* развој *регије*. Заостаје се у односу на *Републику* и по величини *инвестиција* и по њиховим *структурама*" (*Глас*, 13. 9. 1985, стр. 4);

[11] Енглески, њемачки и француски језик, позајмљујући латинске ријечи на *-tio*, *-tionis*, преузимали су у већој мјери њихову основу на *-tion* (енг. *action*, *organisation*, *realization*; фр. *organisation*, *réalisation* и њем. *Konfektion*).

[12] Нлат. *organisatio* (Вујаклија, 1996/97: 620); Клајн и Шипка (2008: 868) биљеже да је ријеч ушла у српски преко глагола (фр. *organiser* од срлат. *organisare*). Треба напоменути да је *organisatio* изведено од лат. *organum*, које је преузето грч. *ὄργανον* (оруђе, справа) (Дивковић, 1980: 740, уп. Вујаклија, 1996/97: 620).

Примјер 6. (култура)

„*Организација* неколико *традиционалних* књижевних *манифестација* које се одржавају у Босанској крајини пала је на испиту... *Организатору* Књижевних сусрета на Козари, дакле, један велики *минус*" (*Глас*, 13. 9. 1985, стр. 8);

Латинизми у тексту: *генерално реновирање*, *квалитет*, *револуција*, *традиција*.

У одабраним узорцима дневних новина из 1985. године уочили смо да се латинизми јављају у различитим областима (друштво, политика, економија, култура и спорт), али не у истој мјери. Наиме, како видимо из наведених примјера, они доминирају у области економије, политике и друштва, док су, према овом узорку из 1985. године, мање заступљени у области културе и спорта. У сљедећим редовима навешћемо више пута употријебљене латинизме, разврстане по областима: **економија** – *агенција*, *администрација*, *акциони*, *анутитет*, *инвестиција*, *индустрија*, *инспекција*, *интеграција*, *капацитет*, *квалитет*, *конкуренција*, *монетарни фонд*, *пројекат*, *реалан*, *рекламација*, *реконструкција*, *сектор*, *функција* итд.; **политика** – *генерални секретар*, *глобални фактор*, *декларација*, *кандидат*, *коалиција*, *комисија*, *комунизам*, *консензус*, *конструктивност*, *конфронтација*, *кооперација*, *министарска конференција*, *опозиција*, *партија*, *позиција*, *радикалан*, *референдум*, *социјалист*, *Социјалистичка Федеративна Република*, *тенденциозан*, *функционер* итд.; **друштво** – *авион*, *адаптирати*, *активност*, *апеловати*, *дезинфекција*, *делегација*, *делинквенција*, *депонија*, *директор*, *експлозија*, *екстремистички*, *интенција*, *интервенција*, *капетан*, *клијент*, *колекција*, *констатовати*, *криминал*, *ликвидација*, *локализовати*, *медицински*, *милиција*, *милиционер*, *операција*, *оптимизам*, *реаговати*, *реализовати*, *регија*, *регион*, *социјални*, *стабилан*, *статус*, *субверзиван*, *терористичка акција*, *транспорт*, *унија* итд.; **култура** – *актер*, *аматер*, *аматерски*, *аплауз публике*, *диригент*, *доминирати*, *инспирисан*, *колонија*, *комуна*, *креација*, *култура*, *лауреат*, *манифестација*, *просперитет*, *револуција*, *реформа*, *секција*, *скулптура*, *традиција* итд.; **спорт** – *арбитар*, *ефикасан*, *интервенција*, *квалификације*, *национална селекција*, *реаговање*, *репрезентација*, *селектор*, *сениор*, *сигнал*, *ситуација*, *тријумф*, *финале* итд.

Глас Српске, 2025.

Примјер 1. (економија)

„У погледу услова одобравања *кредита* становништву у другом *кварталу*, *провизије* и накнаде имале су нето *ефекат* пооштравања, *максимални* износ *кредита* нето *ефекат* ублажавања" (*Глас Српске*, 9. 9. 2025, стр. 7);

Примјер 2. (политика)

„Ствара се *мултиполарни* свијет, а заговорници *глобализма* се тога плаше. Мислим да ни овај нови балкански савез није *ад-хок* направљен. Он је *резултат* већих *глобалних* потреса... У *пројекцијама* западних сила српски *фактор* на Балкану је одувијек доживљаван и третиран као проруски" (*Глас Српске*, 9. 9. 2025, стр. 5);

Примјер 3. (друштво)

„Ријеч је о *апликацији* 'Xuex'... ствар је *функционисала релативно* једноставно. Базирало се на њиховој *апликацији* за тржиште криптов*алутама*, а добијали смо *сигнале* прослијеђене од *професора* и њихове *асистенткиње*, истакао је анонимни свједок" (*Глас Српске*, 9. 9. 2025, стр. 10);

Примјер 4. (спорт)

„...он је такође део наше *репрезентације*. Кецмановић је *капитен* тима, последњих пет година игра стандардно у Дејвис купу и има *солидне резултате*, Хамад такође игра добро у *националном* тиму што га *мотивише*" (*Глас Српске*, 10. 9. 2025, стр. 55);

Примјер 5. (култура)

„Филм истражује духове *религије* и испразне идоле *поп културе*, умешавши искривљену будистичку филозофију, *нихилистичку* космологију и оштре критике времена преплављеног *медијима*. Њено путовање *кулминира* гротескним *спектаклом* ријалити телев*изије* смештеним у *санаторијуму*, чија *фигура* представља најчистији симбол *културног* пропадања" (*Глас Српске*, 13/14. 9. 2025, стр. 15);[13]

Примјер 6. (друштво)

„Прошле године земља је заузела 80. мјесто од 180 држава на *индексу корупције организације* „*Транспаренси интернешенел*",[14] који рангира земље према *перципираном* нивоу *корупције* у јавном *сектору*" (*Глас Српске*, 13/14. 9. 2025, стр. 12).

У анализираној грађи дневних новина из 2025. године видимо да се јављају нови латинизми, које нисмо налазили у новинама из 1985. године. Они су углавном везани за оне области које тада нису биле довољно развијене, нити су биле у експанзији као данас.

Поред уобичајених термина, карактеристичних за одређене области, које смо нашли и у новинама из 1985. године, у дневним новинама из 2025.

[13] Поред бројних латинизама, у овом кратком пасусу налазимо и извјестан број грецизама: *идол*, *космологија*, *критика*, *симбол*, префиксоид *теле-* и *филозофија*.

[14] Ријечи Transparency International јесу латинизми у енглеском језику.

године уочавамо и оне ријечи које су ријетко или никако забиљежене у новинама прије 40 година. Неки од тих латинизама у анализираном узорку штампе из 2025. године јесу нпр.: **економија** – *адаптирати*, *амбициозан*, *аспект*, *донатор*, *донирати*, *инвеститор*, *инвестициони фонд*, *иновативан*, *институција*, *капиталан*, *квартал*, *комора*, *консолидација*, *мандатар*, *опција*, *провизија*, *пројекција*, *промовисање*, *проценат*, *ревизија*, *редуктор*, *руралан*, *солвентност*, *специјализација*, *спонзор*, *фиксан* итд.; **политика** – *агресија*, *апсурдан*, *билатералан*, *виртуелан*, *глобалан*, *глобализам*, *демонстрант*, *интервенисати*, *кандидовати*, *канцелар*, *конвенција*, *конзуларан*, *контроверзан*, *корупција*, *мигрант*, *мултиполаран*, *опозиција*, *петиција*, *постконфликтан*, *провоцирати*, *реакција*, *стабилност*, *сукцесија*, *транспарентан*, *формација*, *церемонија* итд.; **друштво** – *акт*, *апеловати*, *апликација*, *асоцирати*, *бонус*, *вирус*, *дигитализација*, *доквалификација*, *документаран*, *донаторски*, *едукација*, *иницијатива*, *инспектор*, *информација*, *комерцијалист*, *комуникација*, *конститутиван*, *креативац*, *курс*, *легитимитет*, *мисија*, *мобилан*, *мултилокалан*, *популаран*, *преквалификација*, *промоција*, *ревизија*, *референдум*, *санкције*, *специјалист*, *супер*, *укалкулисати*, *унија*, *фокус*, *фрустрација*, *функција*, *цензус*, *цивилизован* итд.; **култура** – *адаптација*, *активизам*, *албум*, *аплауз*, *ветеран*, *виртуелан*, *дигиталан*, *емотиван*, *ефекат*, *класик*, *композиција*, *кредо*, *креирање*, *легендаран*, *нумера*, *оригинал*, *поп култура*, *потенцијал*, *публицитет*, *ретроспекција*, *рецензија*, *серија*, *соло пројекат*, *статус култних класика*, *ултра формат*, *фокусирати* итд.; **спорт** – *амбиција*, *асистенција*, *асистирати*, *дивизија*, *елиминација*, *ефикасан*, *јуниорски*, *концентрисан*, *мотивација*, *офанзиван*, *офанзивац*, *пенал*, *позиција*, *селектор*, *сениорски*, *спектакл*, *титула*, *трансфер*, *финале* итд.

Када упоредимо латинизме из дневних новина из 1985. године с онима које биљежимо у одабраним новинама из 2025. године, уочавамо да сви они, без обзира на то да ли су посредно или непосредно ушли у српски језик, имају исту творбу и на исти начин се прилагођавају српском језичком систему. Као што видимо из примјера, на латинској основи налазимо очекиване творбене елементе – суфиксе (*-ација*, *-изација*, *-ација*, *-абилан*, *-ант*, *-ент* итд.),[15] који су се користили како би се ријечи латинског поријекла лакше прилагодиле језичким правилима српског језика.

Закључак

Анализирајући дневне новине *Глас* и *Глас Српске* из 1985. односно 2025. године, уочили смо да се многи латинизми јављају у различитим облицима. Њихов највећи број чине глаголске именице на *-ција*, у облику блис-

[15] О суфиксима и суфиксоидима в. Клајн и Шипка, 2008: 48–53.

ком свом латинском извору (нпр. *акција*, *инспекција*, *секција*, *традиција* итд.) или у нешто измијењеном облику, са српским суфиксима, као што су: *актер*, *амбуланта*, *легитимитет*, *популарност*, *промовисање*, *реновирање*, *фактор* итд. Велики број латинизама појављује се у облику глагола (нпр. *апеловати*, *аплицирати*, *дислоцирати*, *кулминирати*, *спекулисати*, *фокусирати*, *формализовати* итд.), затим у облику придјева (нпр. *апсолутан*, *виртуелан*, *евидентан*, *легалан*, *мултиполаран*, *популаран*, *формалан*[16] итд.). Неке латинизме понекад је тешко препознати, јер гласовно веома личе на српске ријечи (нпр. *позитиван*, *приватан*, *пробати*, *стабилан* итд.), а неки имају више значења или се користе у другачијем смислу него у латинском језику.[17]

На основу анализе одабране грађе у дневним новинама прије 40 година можемо видјети да су латинизми најчешће употребљавани у области политике и економије, а нешто мање у области друштва. Вијести из културе и спорта не садрже у великој мјери ријечи латинског поријекла. У анализираним бројевима дневних новина из 2025. године налазимо већи број латинизама у оним областима које су везане за савремено доба, као што су информационо-комуникационе технологије, економија, политика и (поп) култура. У овим примјерима новина из 2025. године уочили смо велики број ријечи које су у српски ушле из енглеског језика, али су латинског поријекла.[18] Развојем технологија и под великим утицајем медија на проток информација ове ријечи лако улазе у српски језик и морфолошки се прилагођавају његовом творбеном систему. Будући да средства информисања брзо преносе

[16] Латински придјеви треће деклинације на *-alis* (нпр. *legalis*) и *-aris* (нпр. *popularis*) српском језику су се прилагођавали углавном додавањем завршетака *-алан* (нпр. *легалан*) и *-аран* (нпр. *популаран*). Изузетак су, на примјер, облици *виртуелан* или *актуелан*, који су у српски ушли преко француског (*actuel*) или њемачког (*aktuell*). У западној варијанти прихваћени су облици *виртуалан* и *актуалан*, преузети директно из латинског језика.

[17] Као илустративне примјере латинизама с више значења навешћемо сљедеће: *капацитет* (лат. *capacitas*) 1. запремина, пространост, количина смештајног простора, носивост; 2. способност да се учини, изради, прихвати или преради нешто; 3. физ. количина електрицитета, топлоте или информација коју неки уређај може да прими у себе; 4. (мн.) погони, постројења и зграде који служе за индустријску производњу и прераду; 5. фиг. човек великих способности, признати стручњак (Клајн и Шипка, 2008: 583); *промовисати* (лат. *promovere*) унапредити, доћи на виши степен; на универзитетима: доделити коме титулу доктора наука, унапредити кога у више научно звање; 2. свечано обележити објављивање нове књиге, диска, појаву новог производа и сл. (Клајн и Шипка, 2008: 1005); *функција* (лат. *functus*, према *fungi* 'вршити, служити') 1. а. делатност, задатак, обавеза, дужност; посао, рад; б. служба, звање, положај; 2. биол. специфични рад органа, рад организма уопште; 3. сврха, намена, циљ; 4. мат. зависна промењива величина, која се мења зависно од мењања друге величине (Клајн и Шипка, 2008: 1369).

[18] Иако неки такве позајмљенице сматрају англицизмима, ближи смо ипак мишљењу да оне припадају групи латинизама, јер је њихова етимологија латинског поријекла. О томе је писао и Рудолф Филиповић (1986: 192), у вријеме када су енглеске ријечи (латинског поријекла) све више почеле улазити у друге језике.

преузете лексеме и посредују у њиховом прихватању и ширењу, многи такви латинизми већ се употребљавају и у свакодневном говору и међу широм популацијом. Стога можемо закључити да одређени латинизми, везани директно за области развијене и свеприсутне у данашње вријеме, изостају у новинама прије 40 година.

Примијетили смо, такође, да су у текстовима из 2025. године, који садрже интервјуе одређених особа, више присутни латинизми, иако би у неким случајевима они могли бити замијењени постојећом домаћом ријечју. То може бити, како Тврtко Прћић (2011: 157) уочава за употребу англицизама, и статусна употреба за којом постоји субјективна потреба, јер неки људи вјерују „да је повремено или стално коришћење таквих речи у говору и писању модерније, отменије и елегантније". Ове његове ријечи свакако би се могле односити и на претјерану употребу латинизама, како у говорном тако и у писаном облику, па чак и онда када говорник није свјестан изворног значења латинизма који користи у свом говору или писању. Поред тога, примјетно је да се понекад предност даје ријечима страног поријекла, те да медији радије употребљавају латинизме умјесто одговарајућих домаћих ријечи.[19] Ако оне у одређеним областима већ не постоје, чини се да је онда било лакше и брже преузети туђу ријеч и прилагодити је морфолошкој структури српског језика него стварати нове преведенице.

Повећан број латинизама у нашем узорку дневних новина из 2025. године објашњавамо тиме да је енглески језик, који је постао доминантан посљедњих деценија, знатно утицао на друге језике. С обзиром на то да он у свом корпусу садржи висок проценат ријечи латинског поријекла, било је неминовно да ти латинизми, уз његову посредничку улогу, уђу и у лексику српског језика. Тај утицај највише се примјећује у области економије, науке, културе, публицистике, информатике, јавног информисања, поп културе итд. Тако латински и ријечи стваране на латинским темељима попуњавају празнину у областима које се брзо развијају у савременом добу. Таква ситуација плодно је тло за преузимање низа латинизама, као што су: *апликација*,[20] *глобализација*, *дигитализација*, *мултиполаран* итд. Ови лати-

[19] Латинизми могу обогатити језик, пружајући већу јасноћу и прецизност. Међутим, они се често користе и тамо гдје нема потребе, јер у српском језику постоје синоними или прикладне ријечи, које довољно јасно исказују жељену мисао (нпр. *финализирати* = довршити, *дигнитет* = достојанство, *интенција* = намјера, *лимитиран* = ограничен, *кориговати* = исправити итд.). Употреба латинизама, и поред одговарајућих домаћих ријечи, може бити оправдана када се они користе као стилско средство.

[20] Као примјер проширења значења неке ријечи, како би се попунила лексичка потреба усљед развоја одређене области, навешћемо ријеч *апликација*. У *Великом речнику страних речи и израза* из 2008. године налазимо, поред ранијег, и друго допуњено значење: *апликација*[1], -ē ж. (лат. *applicatio*) 1. примена, практична употреба; 2. наношење, намештање, утискивање (тканине, боје, украса и сл.); нашивени или уметнути вез; 3. мед. наношење неког лека на кожу или слузокожу; облога, завој. *Апликација*[2], -ē ж. (енгл. *application*) 1. адм. молба, пријава на конкурс; 2. рач. наменски компјутерски програм (Клајн и Шипка, 2008: 139–

низми, преузети посредно преко енглеског језика, постају општеприхваћени у многим језицима као интернационализми, јер омогућавају лакшу комуникацију и разумијевање одређене терминологије. Неопходност да се информација пренесе што брже узроковала је појаву све већег броја ових латинизама, које препознају и разумију многи народи широм свијета. Наиме, због овог лакшег и бржег разумијевања језицима није остављено много времена да осмисле свој превод присутног (енглеског) латинизма, па се он једноставно преузима. Овај процес уласка латинизама у наш језик вјероватно ће се наставити и вријеме ће показати који од њих ће на дуже стазе о(п)стати у српском језику.

Извори

Глас, број 4502, година XLII, датум издања 9. 9. 1983.

Глас, број 4503, година XLII, датум издања 10. 9. 1983.

Глас, број 4505, година XLII, датум издања 13. 9. 1983.

Глас Српске, број 16.869, година LXXXIII, датум издања 9. 9. 2025.

Глас Српске, број 16.871, година LXXXIII, датум издања 10. 9. 2025.

Глас Српске, број 16.873, година LXXXIII, датум издања 13/14. 9. 2025.

Литература

Вујаклија, 1996/97: М. Вујаклија, *Лексикон страних речи и израза*. Београд: Просвета.

Драгићевић, 2018: Р. Драгићевић, *Српска лексика у прошлости и данас*. Нови Сад: Матица српска.

Клајн, 1996: И. Клајн, Лексика, у: *Српски језик на крају века* (редактор М. Радовановић). Београд: Институт за српски језик · Службени гласник, 37–87.

Клајн и Шипка, 2008: И. Клајн и М. Шипка, *Велики речник страних речи и израза*. Нови Сад: Прометеј.

Миновић, 1983: М. Миновић, Интернационалне тенденције у развоју савременог српскохрватског књижевног језика. Сарајево: *Књижевни језик*, 12/1, 19–34.

Црепајац, 1991: Љ. Црепајац, Грчко исходиште и путеви грчке реторичке и поетичке терминологије, у: *Зборник Филозофског факултета*. Београд: Филозофски факултет, 187–196.

140). У *Лексикону страних речи и израза* Милана Вујаклије из 1996/97. године не налазимо забиљежено ово друго, ново значење ријечи *апликација* (в. Вујаклија, 1996/97: 64).

***

Crepajac, 1978: Lj. Crepajac, Prilog proučavanju grčkih semantičkih pozajmljenica i prevedenica u srpskohrvatskom. Skopje: *Živa antika*, 28 1–2, 75–84.

Dabić, 1979: B. Dabić, Latinski elementi u srpskohrvatskom književnom jeziku. Sarajevo: *Književni jezik*, VIII, 3, 17–29.

Divković, 1980: M. Divković, *Latinsko-hrvatski rječnik*. Treće reprint izdanje. Zagreb: Naprijed.

Durkin, 2014: P. Durkin, *Borrowed Words*. *A History Loanwords in English*. Oxford: Oxford University Press.

Filipović, 1986: R. Filipović, *Teorija jezika u kontaktu*. *Uvod u lingvistiku jezičnih dodira*. Zagreb: JAZU, Školska knjiga.

Panić Kavgić, 2006: O. Panić Kavgić, *Koliko razumemo nove anglicizme*. E-izdanje. Novi Sad: Filozofski fakultet.

Prćić, 2011: T. Prćić, *Engleski u srpskom*. E-izdanje. Novi Sad: Filozofski fakultet.

Tomović, 2024: N. Tomović, *Jezici u kontaktu*: *engleski i srpski*. Beograd: Filološki fakultet.

Slobodanka Prtija

LATIN LOANWORDS IN THE LANGUAGE OF THE PRESS: THEN AND NOW

Summary

Latin loanwords are one of the most important groups of borrowed words in the Serbian language. Many words of Latin origin entered Serbian not directly, but indirectly, primarily through Romance languages and German and English. The aim of this research was to examine, based on a sample, the use of Latinate words in the language of the press in Bosnia and Herzegovina 40 years ago and today. The sample includes issues of the *Glas* daily from September 1985, and issues of *Glas Srpske* from September 2025. By comparing the number of Latinate words in selected samples from the daily press, this paper examined the extent to which Latin-derived words were used in the past, how frequently they are used today, and in which domains – such as society, politics, the economy, culture and sports – they were most prevalent. The research also confirmed that societal changes and technological developments have led to an increased use of Latinate vocabulary in the language of the press, given that terminology in the fields of technology, politics and economics largely originates from the English language, which has a large percentage of words of Latin origin.

Keywords: Latin loanwords, language of the press, *Glas*, *Glas Srpske*.